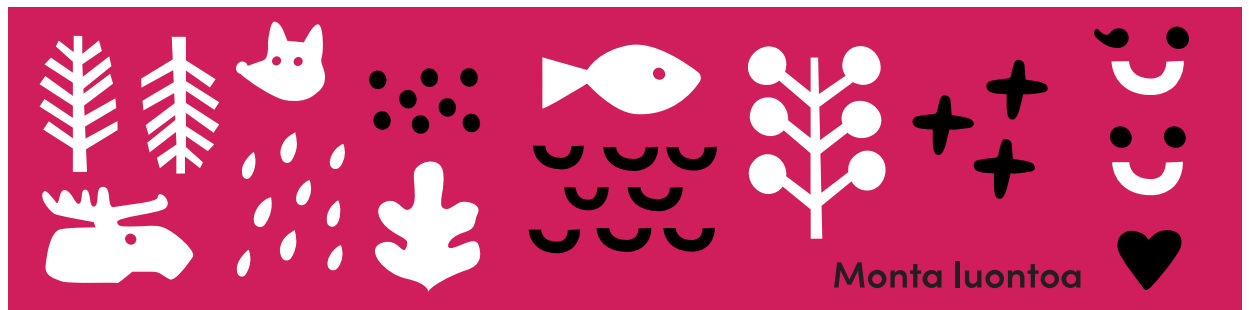

Alkuluokkaopetus

Hollolan esi- ja perusopetus

Mikaela Willberg

Hollola

SISÄLLYSLUETTELO

1	Alkuluokkaopetus Hollolassa.....	3
1.1	Johdanto	3
1.2	Hollolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat ohjaavat alkuluokkaopetusta	3
1.3	Alkuluokan vahvuudet	4
1.4	Alkuluokan arjen rakenteet ja toimintamuodot Hollolassa	6
1.5	Alkuluokkaopetuksen aikajana Hollolassa	7
1.6	Laajaa kiinnostusta Hollolan alkuluokkaopetusta kohtaan	7
2	Tiede ja teoriat alkuluokkaopetuksen taustalla	9
2.1	Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja pedagoginen lähtökohta	9
2.2	Relationaalinen asiantuntijuus opetushenkilöstön työn tukena	9
3	Esi- ja alkuopetuksen suunta valtakunnallisesti	11
3.1	Kasvatus- ja opetusalan koulutus ohjaa pedagogista ajattelua ja toimintaa	11
3.2	Valtakunnalliset hankkeet vievät kehitystä käytäntöön	11
3.3	Opetussuunnitelmat ja uudistukset tekevät muutoksesta pysyvää	12
4	Johtopäätökset.....	13
	Lähteet	14

1 ALKULUOKKAOPETUS HOLLOLASSA

1.1 Johdanto

Alkuluokkaopetus Hollolassa rakentuu ajatukselle yhtenäisestä ja johdonmukaisesta koulupolusta, jossa lapsen siirtymää esiopetuksesta perusopetukseen tuetaan suunnitelmallisesti ja rakenteellisesti. Toimintaa ohjaavat Hollolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat sekä paikallisesti laadittu alkuluokkien käsikirja, jotka yhdessä määrittävät toiminnan pedagogiset lähtökohdat ja käytännön toteutuksen.

Tässä raportissa kuvataan alkuluokkaopetusta Hollolassa kokonaisuutena. Tarkastelun kohteena ovat toiminnan keskeiset rakenteet, pedagogiset lähtökohdat ja arjen toimintamallit sekä toiminnan kehittyminen ja sen herättämä kiinnostus. Lisäksi raportissa avataan alkuluokkaopetukseen liittyvää tieteellistä ja teoreettista taustaa sekä esi- ja alkuopetuksen valtakunnallisia suuntaviivoja ja tulevaisuudennäkymiä.

Tekstissä *kursivoidut kohdat ovat suorita viittauksia Hollolan alkuluokkien käsikirjasta ja tummennetut kohdat ovat suoria otteita Hollolan esiopetuksen (EOPS) ja perusopetuksen opetussuunnitelmista (POPS).*

1.2 Hollolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat ohjaavat alkuluokkaopetusta

Alkuluokka on esi- ja alkuopetuksen yhteinen lapsiryhmä, jossa toimii esioppilaita sekä 1.–2.-luokkalaisia. Alkuluokkaopetus Hollolassa on yhteisen lapsiryhmän päivittäistä yhteistä toimintaa, joka tapahtuu erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä sekä lapsen oppimista ja leikkiä tukevilla toimintaympäristöissä.

Alkuluokkaopetuksen keskeisimpänä tavoitteena on esi- ja alkuopetuksen joustava koulupolku, jossa lapsi etenee oman kasvunsa, kehityksensä, valmiuksiansa ja kiinnostuksensa mukaisesti. Alkuluokamuotoisessa opetuksessa lapsella on mahdollisuus yksilölliseen etenemiseen ja tukeen oppimisessa ja kasvussa. Kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen tavoitteena on, että lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu johdonmukaisesti lapsen tarpeista lähtien.

Alkuluokkaopetus perustuu moniammatilliseen tiimityöhön. Ryhmässä työskentelevät varhaiskasvatuksen opettaja ja luokanopettaja, tarvittaessa lastenhoitaja ja/tai koulunkäynninohjaaja sekä integroiduissa ryhmissä erityisopettaja. Yhteinen säännöllinen suunnittelu ja moniammatillinen yhteistyö mahdollistavat eri asiantuntijuuksien ja koulutustaustojen hyödyntämisen.

Hollolan alkuluokkaopetusta ohjaa paikalliset esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat, joissa alkuluokkatoiminta määritellään osaksi yhtenäistä esi- ja perusopetuksen kokonaisuutta. Käytännön toimintaa ohjaa lisäksi alkuluokkien käsikirja, joka on laadittu yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa. Siihen perustuvaa toimintaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti alkuluokkaopetusta toteuttavien opettajien kesken.

Seuraava kuvaus on suora lainaus Hollolan perusopetuksen opetussuunnitelmasta (luku 5: Oppimista ja hyvinvointia edistävä koulutyön järjestäminen):

Hollolassa on yhtenäinen esi- ja perusopetus, alkuluokka, jossa toiminta järjestetään joustavin opetusjärjestelyin joko vuosiluokittain tai tavoitekokonaisuuksittain vuosiluokkajaksojen tavoitteiden mukaisesti erillis- tai yhdysluokkaopetuksena.

Alkuluokkatoiminta Hollolassa on esi- ja alkuopetuksen suunniteltua päivittäistä työskentelyä yhteisessä oppimisympäristössä. Lapsiryhmässä työskentelevät esiopettaja ja luokanopettaja, tarvittaessa lastenhoitaja ja/tai koulunkäyntiavustaja ja osan aikaa erityisopettaja moniammatillisena tiiminä.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esi- ja alkuopetuksessa on välttämättömä opetuksen laadun ja opetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Alkuluokassa esikoululainen kasvaa koululaiseksi ikäistensä joukossa koululaisten mallia seuraten. Lapsi jatkaa mahdollisuuksien mukaan eka ja tokaluokkalaisena tuttujen aikuisten ja lasten kanssa. Hän saa tarvittaessa yksilöllistä tukea oppimiseen ja kasvuun. Toiminta tapahtuu erilaisissa lapsen oppimista ja leikkiä tukevissa toimintaympäristöissä ja se toteutuu erilaisissa ja erikokoisissa ryhmissä. Hollolassa alkuluokkien lapsiryhmät muodostetaan vuosittain lapsimäärän ja tilojen mukaan alueellisesti ja yksikkökohtaisesti. (POPS, 70)

Esiopetuksessa tavoitteet kohdistuvat toimintaan, ja arviointi kohdistuu toiminnan toteutumiseen, kun taas perusopetuksessa tavoitteet määritellään oppiaineittain oppilaan osaamiselle ja arviointi kohdistuu oppilaan osaamiseen. *Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat kohtaavat kuitenkin monella tasolla. Yhteisenä tehtävänä on laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen, ja oppimiskäsityksen lähtökohtana ovat lapsen omat kokemukset, aktiivinen rooli sekä mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ikätasonsa mukaisesti. Havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus sekä mielikuvitus ja tarinallisuus ovat yhteisiä työtapoja.*

1.3 Alkuluokan vahvuudet

Alkuluokkaopetuksen keskeiset vahvuudet liittyvät lapsen yksilölliseen huomioimiseen ja tukemiseen sekä mahdollisuuteen edetä oman kehitysvaiheen ja valmiuksien mukaisesti ilman sitoutumatta vuosiluokkarajoihin. Merkittävä vahvuus on myös se, että oppiminen rakentuu vertaisoppimisen, toiminnallisuuden ja leikin lomassa, ja se tapahtuu vuorovaikutuksessa sekä yhteisöllisesti. Yhdessä tekeminen vahvistaa ajattelun ja työskentelyn taitoja sekä tukee oppimisen merkityksellisyyttä. Oppilaan kiinnostuksen kohteet ja ilmiöt huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Leikin, draaman, pelien ja pelillisyyden kautta oppilaat oppivat ja hahmottavat maailmaa ja ne toimivat oppimisen välineinä.

Leikki on keskeinen työtapo alkuluokassa. Leikin, draaman ja toiminnallisten työtapojen kautta oppiminen on elämyksellistä ja vahvistaa motivaatiota. Yhteinen toiminta

aloitetaan heti lukuvuoden alussa. Tavoitteita ja aiheita voidaan ammentaa lähes kaikista esiopetuksen oppimiskokonaisuuksista ja koululaisten oppiaineista. On tärkeää nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsittelyyn ja edistämiseen. Alkuluokkatoiminnan teemoiksi voidaan valita myös lapsilta nousevia mielenkiinnon kohteita. Hollolassa suosittuja oppiaineita alkuluokkatoiminnassa ovat mm. toiminnallinen matematiikka ja suomen kieli, ympäristöoppi, kuvaamataito, käsityöt, liikunta ja musiikki. Alkuluokkaopetuksen monialaisia teemoja voivat olla myös esimerkiksi oman ympäristön tutkiminen, kotiseutu, ihminen, juhlat, vuodenajat, liikenne, avaruus, leikki tai lapsilta nousseet mielenkiinnonkohteet, kuten erimerkiksi keskiaika.

Vahvuuksia tukee opetuksen rakenteellinen toteutus, jossa eri-ikäiset lapset toimivat yhteisissä ryhmissä, totutuilla työskentelytavoilla. Toiminta rakentuu vaihtelevista työskentelytavoista, kuten yhteisistä aloituksista, pienryhmätyöskentelystä sekä ohjatuimmista toiminnoista ja itsenäisemmistä tehtävistä. Rakenne luo tilaa yksilölliselle tuelle, vertaisoppimiselle ja aktiiviselle toimijuudelle, ja mahdollistaa lasten liikkumisen roolista toiseen oppijoina ja toistensa tukijoina.

Vuosiluokkien 1–2 opetuksessa otetaan huomioon esiopetuksen ja sitä edeltäneen varhaiskasvatuksen antamat valmiudet. Vuosiluokkien 1–2 erityisenä tehtävänä on luoda perusta oppilaiden myönteiselle käsitykselle itsestä oppijana ja koululaisena sekä kehittää valmiuksia myöhemmää työskentelyä ja oppimista varten. Perusopetuksen alussa jokaisen oppilaan edistymisen huolellinen seuranta on erityisen tärkeää, jotta voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa eteneeseen. On tärkeää, että jokainen oppilas saa rohkaisevaa palautetta ja tilaisuuksia uusien asioiden oppimisesta nouseville ilon ja onnistumisen kokemuksille. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin kiinnostuksen kohteensa ja löytämään uusia. Opetus suunnitellaan riittävän haasteelliseksi kunkin oppilaan tarpeita ajatellen. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaita ohjataan yhdessä toimimiseen, omatoimisuuteen ja vastuunottoon omista koulutehtävistä. Kielellisten, sosiaalisten sekä motoristen taitojen ja muistin kehittymiseen samoin kuin kunkin omaan kehitysrytmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Tavoitteena on, että kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet tunnistetaan varhain ja tuki annetaan oikea-aikaisesti. Työtaivoissa korostuvat havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus sekä mielikuvitus ja tarinallisuus. Koulun aloitusta ja koululaiseksi kasvamista tuetaan yhdessä kotien kanssa.

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet muuttuvat vuosiluokilla 1–2 oppiaineiksi, mutta opetus voi olla edelleen pääosin eheytettyä. Oppilaiden omatoimisuutta, yhdessä tekemisen taitoja sekä asioiden välisten yhteyksien ymmärtämistä edistetään toteuttamalla monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Tällöin tarjoutuu myös enemmän tilaisuuksia yhteistyöhön niin esiopetuksen kuin ylempien vuosiluokkien kanssa. (POPS, 127).

Alkuluokkaopetuksessa korostuu monipuolinen ja yhteinen toimintaympäristö, joka mahdollistaa erilaiset oppimistavat ja lasten osallistamisen. Samoissa tiloissa toimivat usein myös täydentävä varhaiskasvatus ja koululaisten iltapäivätoiminta, mikä tukee lapsen arjen jatkuvuutta. *Oppimisympäristö koostuu oppimiseen käytettävistä tiloista, välineistä, käytänteistä ja yhteisöistä, ja oppilaat osallistuvat oppimisympäristön kehittämiseen. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista.*

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät oppimisen edellytyksiä, vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Esteettömillä oppimisympäristöillä voidaan tukea oppimisen ja koulunkäynnin edellytyksiä ja oppilaille tarjottavaa tukea. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella. (POPS, 31)

Moniammatillinen yhteistyö puolestaan mahdollistaa pedagogisen jatkumon, jaetun asiantuntijuuden ja tukee lapsen siirtymää esiopetuksesta perusopetukseen.

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön kesken. Tarvitaan oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista...

...Lapsia kannustetaan olemaan ylpeitä esiopetuksen aikana opituista taidoista. Heitä rohkaistaan liittymään uuteen ryhmään ja toimimaan uudessa ympäristössä kohtaamiensa aikuisten kanssa. (POPS, 127–128)

1.4 Alkuluokan arjen rakenteet ja toimintamuodot Hollolassa

Alkuluokan arkea jäsentävät yhteiset rakenteet ja toimintamuodot, jotka luovat päivään ennakoitavuutta ja turvallisuutta. Aamupiiri kokoaa ryhmän yhteen ja toimii

päivän yhteisenä aloituksena, jossa korostuvat yhteisöllisyys, yhteiset rakenteet ja rutiinit sekä lasten kohtaaminen ja kuuleminen.

Pysäkkitoiminta on pienryhmätoimintaa, jossa ryhmät koostuvat eri-ikäisistä lapsista. Se tarjoaa luontevan mahdollisuuden harjoitella vertaisoppimista, auttamista, avun pyytämistä ja yhdessä tekemistä. Toiminta mahdollistaa etenemisen lapsen kehitysvaiheen mukaan ja tukee jokaisen lapsen aktiivista toimijuutta. Oppilaita ohjataan yhdessä toimimiseen, omatoimisuuteen ja vastuunottoon omista koulutehtävistään. Työtapojen valinnoilla kannustetaan osallisuuteen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen.

Pysäkkityöskentelyssä oppitunti jakautuu pienempiin kokonaisuuksiin, ja opettajalla on mahdollisuus havainnoida jokaista lasta. Omatoimipysäkki tukee itseohjautuvuuden ja vastuunoton kehittymistä.

Toimintataululla lapsi valitsee viikon alussa eri päiville eri leikkejä ja toimintoja. Toimintataulu tukee lasten osallisuutta ja sitoutumista, sekä vahvistaa vuorovaikutustaitoja, sitoutumista ja yhteisöllisyyttä.

Toimintataulu tuo suunnitelmallisuutta ja auttaa jäsentämään viikon toimintaa lapselle ymmärrettävällä tavalla. Oppilaita kannustetaan tuomaan esiin kiinnostuksen kohteensa ja löytämään uusia.

1.5 Alkuluokkaopetuksen aikajana Hollolassa

Alkuluokkaopetuksella on Hollolassa yli 20 vuoden historia. Toiminnan kehittäminen on lähtenyt liikkeelle opettajien omasta pedagogisesta kiinnostuksesta ja tarpeesta rakentaa eheämpi ja lapsilähtöisempi siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen. Toimintamalli on kehittynyt vaiheittain käytännön kokemusten ja yhteistyön kautta. Toiminnan jalkauttaminen on edellyttänyt tavoitteellista kehittämistyötä opettajien välillä, yhteistä pedagogista keskustelua, tiedon ja osaamisen jakamista sekä toimintatapojen systemaattista arviointia ja kehittämistä.

Ensimmäinen virallinen alkuluokkaopetuksen kokeilu toteutettiin vuonna 2004 Nostavan koulussa. Tämän jälkeen toimintaa laajennettiin vaiheittain: vuonna 2005 Kalliolan kouluun ja vuonna 2006 Salpakankaan ja Hälvälän kouluihin. Vuonna 2007 kaikki alkuopetus siirtyi alkuluokkiin Salpakankaan koulussa.

Vuodesta 2008 alkaen alkuluokkaopetusta on järjestetty kaikissa Hollolan kunnan kouluissa, ja toiminta on vakiintunut osaksi kunnan esi- ja perusopetuksen rakennetta.

1.6 Laajaa kiinnostusta Hollolan alkuluokkaopetusta kohtaan

Hollolan alkuluokkaopetus on herättänyt laajaa kiinnostusta niin kotimaassa kuin kansainvälisesti, ja sitä on hyödynnetty esimerkkinä esi- ja alkuopetuksen kehittämisessä. Toimintaan on käynyt tutustumassa useita kuntia ja kaupunkeja eri puolilta

Suomea, kuten Kuopio, Kouvola, Heinola, Akaa, Vantaa, Janakkala, Orimattila, Nilva, Nurmijärvi, Järvenpää, Kaarina, Liperi, Lahti, Pori, Porvoo ja Hausjärvi.

Kansainvälisiä vierailijoita on ollut muun muassa Italiasta, Unkarista, Intiasta, Thaimaasta, Kiinasta ja Venäjältä (Moskova) sekä Qatar Finland International Schoolista ja Suomalais-venäläisestä koulusta. Vierailujen tavoitteena on ollut tutustua alkuluokkatoiminnan rakenteisiin, pedagogisiin ratkaisuihin sekä moniammatilliseen yhteistyöhön käytännössä.

Yhteistyötä on tehty myös oppimateriaalikustantajien kanssa. Otava Oppimateriaalit on hyödyntänyt yhteistyötä erityisesti alkuluokkaopetukseen soveltuvien oppimateriaalien kehittämisessä. Lisäksi yhteistyötä on tehty verkkokoulutuspalvelu Eduhousen kanssa, jossa Hollolan kunnan opettajisto on jakanut osaamistaan ja kokemuksiaan alkuluokkaopetuksesta sekä Hollolan kunnan alkuluokkamallista Eduhousen järjestämissä koulutuksissa.

Laaja kiinnostus ja yhteistyö eri toimijoiden kanssa osoittavat, että Hollolassa kehitetty alkuluokkamalli nähdään valtakunnallisesti merkittävänä esimerkkinä esi- ja alkuopetuksen pedagogisesta kehittämisestä.

2 TIEDE JA TEORIAM ALKULUOKKAOPETUKSEN TAUSTALLA

Alkuluokkaopetus perustuu pedagogisiin ja tutkimuksellisiin lähtökohtiin, jotka ohjaavat toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Tässä luvussa tarkastellaan keskeisiä teoreettisia näkökulmia, jotka tukevat alkuluokkaopetuksen pedagogiikkaa ja selittävät sen keskeisiä toimintaperiaatteita.

2.1 Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys ja pedagoginen lähtökohta

Alkuluokkaopetus perustuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen rakentuu vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Ymmärrystä rakennetaan keskustellen, kokeillen, vertaillen ja yhdessä ratkaisten. Oppiminen nähdään aktiivisena prosessina, jossa lapsi toimii tiedon rakentajana yhdessä muiden kanssa.

Alkuluokkaopetuksen pedagogiikan taustalla vaikuttaa kehityspsykologinen näkemys siitä, että kyseisessä ikävaiheessa lasten kehityserot voivat olla suuria. Kehitys etenee eri tahtiin niin oppimisessa kuin sosiaalisissa taidoissa, eikä kaikkien tarvitse saavuttaa samoja asioita samanaikaisesti. Keskeistä on, että jokainen etenee omalta tasoltaan. Alkuluokkaopetus luo lapselle ympäristön, jossa oppimisen eteneminen ei ole sidottu ikään tai vuosiluokkaan.

Alkuluokassa toteutetaan toiminnallista ja eheyttävää pedagogiikkaa. Oppiminen ja opetus perustuvat yhteiseen tekemiseen, leikkiin ja tutkimiseen, mikä mahdollistaa oppimisen kytkeytymisen lapselle merkityksellisiin kokemuksiin. Oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa eri sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Tavoitteena on auttaa oppilaita hahmottamaan asioiden välisiä yhteyksiä sekä yhdistämään tietoja ja taitoja mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Eheyttämisen kautta oppiminen yhdistää eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien sisältöjä lapselle merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi ja tukee kokonaisvaltaista oppimista.

2.2 Relationaalinen asiantuntijuus opetushenkilöstön työn tukena

Alkuluokkaopetusta on tutkittu suomalaisissa yliopistoissa väitöskirjatasolla myös henkilöstön ammatillisen kehittymisen näkökulmasta (esim. Rantavuori, 2019). Tutkimusten perusteella keskeiseksi nousee relationaalinen asiantuntijuus, jossa osaaminen rakentuu vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa.

Moniammatillinen toimintatapa vahvistaa tutkimusten mukaan pedagogista laatua ja työn vaikuttavuutta. Eri kasvatus- ja opetusalan koulutustaustat tuovat moniammatilliseen työhön erilaisia näkökulmia, jotka yhdessä muodostavat laajemman ymmärryksen lapsen oppimisesta ja kehityksestä kuin yksin toimiminen. Tämä laajempi ymmärrys mahdollistaa lapsen tarpeiden kokonaisvaltaisemman huomioimisen ja tukee lapsen edun toteutumista arjen pedagogisissa ratkaisuissa. Lapsen hyöty moniammatillisesta toimintatavasta on konkreettinen: pienryhmä- ja toimintataulutoiminta mahdollistavat lapsen työskentelyn usean ammattilaisen kanssa yhteisessä toimintaympäristössä, jolloin lapsen oppiminen ja tuen tarpeet tulevat huomioiduksi monipuolisesti ja johdonmukaisesti.

Arjen yhteinen työskentely mahdollistaa opetushenkilöstön jatkuvan ammatillisen oppimisen ja kehittymisen sekä tukee henkilöstön jaksamista. Yhteistyössä asiantuntijuus ei ole yksittäisen ammattilaisen ominaisuus, vaan rakentuu suhteissa: tieto, ideat ja osaaminen jaetaan, jolloin jokaisen työ vahvistuu. Samalla lapsi hyötyy yhteisemmistä toimintatavoista, johdonmukaisesta ohjauksesta ja paremmin kohdentuvasta tuesta.

Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys näkyy myös henkilöstön työssä. Osaaminen kehittyy päivittäisessä yhteistyössä, vuorovaikutuksessa ja vertaisoppimisen kautta. Tutkimus osoittaa, että ammatillinen kehittyminen on vaikuttavinta, kun se tapahtuu kollegiaalisesti osana arjen työtä (Hargreaves & Fullan, 2012). Alkuluokkaopetuksen toimintatavan voidaan nähdä vahvistavan sekä henkilöstön osaamista että lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä.

3 ESI- JA ALKUOPETUKSEN SUUNTA VALTAKUNNALLISESTI

Esi- ja alkuopetuksen kehittämistä ohjataan Suomessa usealla tasolla. Suuntaa määrittävät opettajankoulutus, valtakunnalliset kehittämishankkeet sekä opetussuunnitelmat ja lainsäädännön uudistukset. Näitä yhdistää pyrkimys vahvistaa esi- ja alkuopetuksen välistä jatkumoa, tukea lapsen yksilöllistä oppimispolkua sekä kehittää pedagogiikkaa kohti yhteisöllisempää ja moniammatillisempaa toimintakulttuuria. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan keskeisiä valtakunnallisia linjauksia ja kehityssuuntia.

3.1 Kasvatus- ja opetusalan koulutus ohjaa pedagogista ajattelua ja toimintaa

Suomalaisten yliopistojen opettajankoulutuksessa keskeisenä lähtökohtana on esi- ja alkuopetuksen jatkumo. Esiopetusta sekä 1.–2. luokkia ei tarkastella erillisinä, vaan pedagogisesti toisiinsa kytkeytyvinä kokonaisuuksina, jotka edellyttävät tiivistä yhteistyötä ja yhteistä pedagogista suunnittelua. Tämä ajattelutapa heijastuu käytännön työhön ja vahvistaa moniammatillista toimintakulttuuria.

Moniammatillinen toimintatapa vahvistaa pedagogista laatua ja työn vaikuttavuutta. Eri kasvatus- ja opetusalan koulutustaustat tuovat työhön erilaisia näkökulmia, jotka yhdessä muodostavat laajemman ymmärryksen lapsen oppimisesta ja kehityksestä kuin yksin toimiminen. Taustalla vaikuttavat myös erilaiset koulutuspolut: esimerkiksi esiopettajien yliopistollinen opettajankoulutus sekä lastenhoitajien ja koulunkäynninohjaajien ammatillinen koulutus painottavat eri tavoin pedagogiikkaa, hoivaa, ohjausta ja arjen vuorovaikutustaitoja. Tämä laajempi osaamis pohja mahdollistaa lapsen tarpeiden kokonaisvaltaisemman huomioimisen ja tukee lapsen edun toteuttamista arjen pedagogisissa ratkaisuissa.

3.2 Valtakunnalliset hankkeet vievät kehitystä käytäntöön

Valtakunnalliset kehittämishankkeet tukevat esi- ja alkuopetuksen kehittämistä ja vievät pedagogisia linjauksia käytännön tasolle. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022) avasi vuonna 2022–2023 valtioneuvoston avustushaun (10 milj. euroa), jonka tavoitteena oli tukea joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittämistä ja pilotointia paikallistasolla. Avustuksella tuettiin opetuksen järjestäjiä yhtenäisten toimintatapojen ja käytäntöjen suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä yhteisopettajuuden vahvistamisessa.

Avustusta sai yhteensä 23 kuntaa ja kaupunkia. Hankkeeseen osallistuvat opetuksen järjestäjät sitoutuvat toimittamaan opetus- ja kulttuuriministeriölle tietoa pilottitoiminnasta ja sen tuloksista valtakunnallista selvitystä varten. Kyseistä selvitystä joustavan esi- ja alkuopetuksen järjestelyistä ja niiden vaikuttavuudesta ei ole vielä julkaistu.

Hankkeen puitteissa Hollolan alkuluokkatoimintaan tutustuttiin useista kunnista ja kaupungeista.

3.3 Opetussuunnitelmat ja uudistukset tekevät muutoksesta pysyvää

Opetussuunnitelmat ohjaavat esi- ja perusopetuksen välistä jatkumoa ja korostavat oppimisen eheyttä, lapsilähtöisyyttä sekä yhteistyötä. Siirtymää esiopetuksesta kouluun ei tarkastella erillisenä vaiheena, vaan osana yhtenäistä oppimisen polkua, jossa oppiminen rakentuu vähitellen ja johdonmukaisesti. Opetussuunnitelmaperusteissa painotetaan oppimisen kokonaisvaltaisuutta, oppiaineiden välisten yhteyksien hahmottamista sekä oppilaan aktiivista roolia oppimisprosessissa. Tämä suuntaa opetuksen järjestämistä kohti ratkaisuja, joissa esi- ja alkuopetuksen pedagogiikka kytkeytyvät toisiinsa ja oppiminen etenee joustavasti lapsen kehityksen ja valmiuksien mukaisesti.

Oppimisen tuen uudistus korostaa varhaista, oikea-aikaista ja joustavaa tukea. Tuki toteutuu sekä yksilöllisinä tukitoiminä että ryhmäkohtaisina tukimuotoina, mikä vahvistaa tuen saavutettavuutta ja ennaltaehkäisevää otetta. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on siirtää painopistettä korjaavista toimista varhaiseen tukeen sekä vahvistaa oppilaan oikeutta saada tukea omassa oppimisympäristössään. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä sekä yhteisiä toimintamalleja, jotka mahdollistavat joustavan tuen toteutumisen osana arkea.

Yhteisopettajuus ja moniammatillinen yhteistyö ovat keskeisiä valtakunnallisen kehittämisen suuntia. Opetussuunnitelmissa korostetaan jaettua vastuuta oppilaiden oppimisesta ja hyvinvoinnista sekä yhteistyötä eri ammattiryhmien välillä. Tavoitteena on siirtyä yksin tekemisestä kohti jaettua asiantuntijuutta, jossa pedagoginen vastuu ja osaaminen rakentuvat yhteisesti. Tämä suuntaa opetuksen järjestämistä kohti rakenteita, joissa yhteistyö, joustavat ryhmittelyt ja yhteinen pedagoginen vastuu toteutuvat luontevana osana arjen toimintaa, tukien opetuksen laatua, jatkuvuutta ja yhdenvertaisuutta sekä vahvistaen lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Esi- ja alkuopetuksen kehittämisen suunta on valtakunnallisesti selkeä: kohti yhteistä oppimisen jatkumoa, varhaista ja joustavaa tukea sekä moniammatillista ja yhteisöllistä toimintakulttuuria. Nämä tavoitteet näkyvät sekä opetussuunnitelmissa, kehittämishankkeissa että Suomalaisten yliopistojen opettajankoulutuksen lähtökohdissa.

Hollolan alkuluokkaopetus rakentuu näiden samojen periaatteiden varaan. Toiminnan keskiössä on lapsen yksilöllinen oppimispolku, jota tuetaan joustavilla rakenteilla, yhteisellä pedagogisella suunnittelulla sekä moniammatillisella yhteistyöllä. Alkuluokkaopetuksen arjen vakiintuneet toimintamallit, kuten pienryhmätyöskentely ja yhteiset oppimisympäristöt, mahdollistavat oppimisen etenemisen lapsen kehityksen mukaisesti sekä tukevat varhaisen tuen toteutumista. Rakenteellisilla ratkaisuilla on keskeinen merkitys pedagogisten tavoitteiden toteutumisessa. Yhteinen lapsiryhmä, joustavat ryhmittelyt ja useamman ammattilaisen samanaikainen työskentely luovat edellytykset lapsen tarpeiden kokonaisvaltaiselle huomioimiselle. Tämä vahvistaa sekä oppimisen jatkuvuutta että tuen vaikuttavuutta.

Moniammatillinen yhteistyö ei näyttäydy ainoastaan toimintatapana, vaan keskeisenä pedagogisena voimavarana. Eri koulutustaustojen tuoma osaaminen täydentää toisiansa, mikä rikastaa ymmärrystä lapsen oppimisesta ja kehityksestä sekä tukee lapsen edun toteutumista arjen pedagogisissa ratkaisuissa. Samalla yhteistyö tukee henkilöstön ammatillista kehittymistä ja jaksamista.

Edelliset havainnot ovat linjassa myös käytännön ruohonjuuritason kokemusten kanssa. Arjen työssä korostuvat rakenteiden merkitys, joustavuus ja yhteinen vastuu lapsista. Pienryhmätoiminta, yhteiset oppimisympäristöt ja useamman ammattilaisen samanaikainen työskentely näyttäytyvät henkilöstön mukaan toimivina ratkaisuin, jotka tukevat sekä oppimista että hyvinvointia. Samalla ne mahdollistavat varhaisen tuen toteutumisen luontevana osana arkea ilman erillisiä järjestelyjä.

Kokonaisuutena Hollolan alkuluokkaopetus asettuu luontevasti osaksi valtakunnallista kehityssuuntaa. Se konkretisoi käytännön tasolla niitä tavoitteita, joita esi- ja alkuopetukselle asetetaan, ja tarjoaa rakenteen, jossa pedagoginen jatkuvuus, joustava tuki ja yhteisöllinen toimintakulttuuri voivat toteutua arjessa.

LÄHTEET

Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York: Teachers College Press.

Hollolan kunta. (2021). *Hyvä alku lapsen koulupolulle: Alkuluokkien käsikirja*.

Hollolan kunta. (2025). *Hollolan esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma*. (EOPS).

Hollolan kunta. (2026). *Hollolan perusopetuksen opetussuunnitelma*. (POPS).

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2022). *Valtionavustus joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittämiseen*.

Rantavuori, L. (2019). *Kohti relationaalista asiantuntijuutta joustavassa esi- ja alkuopetuksessa*. Tampereen yliopisto.